

אוחזים בנשק: חשיבות ההגנה על הערים החרדיות כחלק מתפיסת הביטחון הלאומי

08.01.2024 | יעקב פלבינסקי | written by

עיקרי דברים:

1. על מדינת ישראל לספק מענה ייעודי ומותאם לערים החרדיות, בהיבט הביטחוני.
2. העובדה שהערים החרדיות נעדרות נשק בהיקף מספק, הופכת אותן לפגיעות יותר והן עלולות להיות חלילה נקודות תורפה במתקפות עתידיות.
3. הפעילות שמקיים המשרד לביטחון לאומי להאצת תהליך הנפקת רישיונות נשק והקמת כיתות כוננות, הינה בעלת חשיבות, אך אין די רק בה כדי להבטיח יכולת הגנתית עצמית מספקת לערים החרדיות הצפופות באוכלוסייה.
4. נדרש שינוי בתבחינים, כך שהם יכללו בוגרי שירות אזרחי בהיקף מלא, גם ממסלולים שאינם ביטחוניים. כמו כן נדרשת הנגשה ברורה של הקריטריונים לציבור החרדי, לרבות הסברה ייעודית.
5. לאור היעדר ההכשרה הצבאית בקרב רבים בחברה החרדית, ההכשרה לנשיאת נשק צריכה להיות שונה לחברה זו, ולכלול יותר למידה על תפעול נכון שלו במקומות הומי אדם.

רקע:

בסוף ינואר 2023 פרסם יהושע ג'וש בריינר בעיתון "הארץ" נתונים עגומים על אחוז נושאי הנשק בחברה החרדית. לפי הנתונים שנמסרו אז על ידי המשרד לביטחון פנים לבקשת המשפטן משה גרוניך, "ביולי האחרון היישוב היהודי שבו שיעור בעלי רישיון לנשק הוא הנמוך ביותר היא העיר בני ברק". שיעור בעלי הרישיון לנשק בבני ברק עמד אז על 0.32% מכלל תושבי העיר. רק 394 תושבים החזיקו אז בנשק. [1]

בהמשך תחתית הטבלה הופיעה העיר החרדית מודיעין עילית עם 0.75% נושאי נשק, היישוב החרדי רכסים עם 0.99% ומושב תפרח החרדי עם 1.1%. באלעד ובביתר, הנחשבות ל"יישובים זכאים", רק 1.89% היו בעלי רישיון לנשק. [2] לכן, כחלק מהמענה שהמדינה צריכה לספק בהיבטי הביטחון של האוכלוסייה כולה, עליה לכלול מענה ייעודי ומותאם לערים החרדיות.

העובדה שהערים החרדיות נעדרות נשק בהיקף מספק, הופכת אותן לפגיעות יותר. הן עלולות להיות חלילה נקודות תורפה במתקפות עתידיות. המציאות מוכיחה פעם אחר פעם כי מהירות התגובה האזרחית נותנת מענה יעיל בסיכול פעילויות טרור יחידניות. לעומת זאת, הערים החרדיות שחלקן צמודות ליישובים ערבים נותרות חשופות עם מעט הגנה. את התוצאות לכך

ראינו למרבה הצער בפיגועים שהתרחשו ב-2022 ובתחילת 2023 בבני ברק, אלעד ונווה יעקב. בכל האירועים הללו אזרחים חסרי הגנה המתינו למענה משטרתי, כאשר לאורך זמן התגובה המחבלים ביצעו את זממם בחופשיות יחסית. כל אחד מהפיגועים הללו הסתיים בכמה הרוגים חפים מפשע. עם יותר נשק, סביר להניח שהיקף הנפגעים הטרגי יכול היה להימנע או להצטמצם משמעותית.

מצופה כי המקרים הללו יהוו קריאת השכמה למקבלי ההחלטות, אך זה לא קרה. כעת, עם מתקפת הפתע על יישובי עוטף עזה, כולם מבינים את המשמעות של נשק מציל חיים. כיתות הכוננות ואזרחים נושאי נשק היו הראשונים שנתנו מענה כדי להדוף את המתקפה הנתעבת. עובדה זו פתחה מגמת התחמשות במגזר החרדי, אך היא אינה מספקת.

הבעיה:

אם ניקח כדוגמה את בני ברק, הבירה החרדית, המצב שם מטריד. העיר מאכלסת למעלה מ-216 אלף תושבים, כאשר היקף הנשק ביחס למספר התושבים הוא זעום. גם אם נוספו עשרות מתנדבי מד"א ואיחוד הצלה מהעיר שהגישו בקשות לנשיאת נשק, עדיין מדובר במספר מועט יחסית של כלי נשק שיתווספו לאחר מתן כלל האישורים. אם לוקחים בחשבון את קצב הגדילה של העיר, עדיין מדד הנשק פר נפש קטן מאד ועשוי להמשיך להיות כזה אם לא יקרה שינוי משמעותי. למרות פעולות השר לביטחון לאומי, איתמר בן גביר, להאצת תהליך הנפקת רישיונות נשק והקמת כיתות כוננות, הבעיה עדיין עמוקה יותר ממה שהפעולות הנוכחיות מסוגלות לתת להן מענה הולם.

ראשית, היקף הנשק עדיין נמוך ביחס לכמות התושבים למרות הכל, בגלל אי עמידה בתבחינים של חרדים. שנית, המידע על השינויים בתבחינים הרגיש מבלבל ולא מספיק ברור בהנגשתו לציבור. מחד, המשרד לביטחון לאומי, בהובלת השר בן גביר, קרא ללכת להתחמש, אך בשטח לא כולם יודעים כיצד ניתן, אם בכלל, לממש את הזכאות. אם ניקח את הערים הזכאיות, ישנן ערים חרדיות הנחשבות "יישובים זכאים" לנשיאת נשק אזרחי. למרות זאת, העובדה היא שאחוז נושאי הנשק בהן בכל זאת לא גבוה מאד. שלישית, גם אם היקף נושאי הנשק בערים החרדיות יגדל משמעותית, מדובר בחלק גדול מהמקרים באנשים לא מיומנים וללא הכשרה צבאית שפועלים בערים צפופות מאד, מה שיוצר סיכון לגורמים בלתי מעורבים בעת אירוע פח"ע.

כרגע ישנה היענות נרחבת בקרב הזכאים להגיש בקשות שחלקן נענות. מגמה ייחודית ניתן לראות בהתחמשות של קהילות שונות, חלקן שמרניות מאד. אם זו חסידות גור שמגדילה את היקף נושאי הנשק בבית המדרש, חסידות בעלז וחסידות נוספות (חלקן מוצהרות כ"אנטי-ציוניות") שפנו לגורמים הרלוונטיים וקיבלו מענה להגנה על בתי המדרש שלהן עם פתיחת כיתות כוננות. גם אם לא מדובר במענה מושלם, כל נשק נוסף הוא משמעותי ויכול להציל חיים (בהינתן שאנשים נטולי עבר קרבי יוכלו להשתמש בו בסביבה צפופה כמו בתי מדרש בלי לסכן את הציבור). אבל לצד הפעילות החשובה שמתקיימת והעלאת המודעות, יש לקחת בחשבון פתרונות

גדולים יותר שיביאו לשינוי המציאות ולהגנה מספקת.

נוכח הטענה שמטילה את האשמה על המגזר החרדי עצמו, לפיה אי-התגייסות לצה"ל פוגעת בתבחינים שלהם ובכשירות המבצעית למי שכבר כן מחזיק בנשק, ברור לכולם כי כעת הזמן דורש פתרונות הגנתיים שניתן ליישם בהקדם ולא התחשבנות. להטלת האשמות יהיה זמן לאחר הסרת האיומים הפוטנציאליים. בזמן הנתון, זכותם של התושבים החרדיים להגנה אינה מוטלת בספק. שנית, בניית יכולת חרדית להגיב לאיומים בזמן אמת תסייע למערכות המקיפות במתן מענה יעיל ולא תטיל את האחריות רק על המשטרה שעלולה למצוא את עצמה מתמודדת בכמה זירות במקביל.

המלצות למדיניות:

הפעילות שמקיים המשרד לביטחון לאומי הינה בעלת חשיבות, אך אין די רק בה כדי להבטיח יכולת הגנתית עצמית מספקת לערים החרדיות הצפופות באוכלוסייה. לפיכך:

1. כדי להגדיל משמעותית את אחוז נושאי הנשק במגזר החרדי, נדרש שינוי בתבחינים והנגשה ברורה של הקריטריונים לציבור הזה, לרבות הסברה ייעודית.
2. בנוסף, בגלל היעדר הכשרה צבאית בקרב רבים בחברה החרדית, ההכשרה לנשיאת נשק צריכה להיות שונה לחברה זו, ולכלול יותר למידה על תפעול נכון שלו במקומות הומי אדם.
3. על מנת לשנות את התבחינים באופן אחראי, יש לכלול בהם בוגרי שירות אזרחי בהיקף מלא, גם ממסלולים שאינם ביטחוניים. באופן הזה ניתן להעריך כי יתווספו לערים החרדיות מאות נושאי נשק חדשים, המוכרים למערכות בשל תקופת שירותם. קיומם ברשימות יקל על זיהויים בעת הגשת הבקשה, וכך גם ההקלה עצמה תעמיק את האמון בשירות האזרחי ותוכל לסייע בבניין הכוח המשותף, שייתן מענה לאתגרי הביטחון הלאומי.

זו הדרך הממלכתית להבטיח הגנה משמעותית יותר לערים החרדיות, עם מענה ייעודי ספציפי. כל אופציה אחרת לא תשנה את המשוואה באופן דרסטי, בדיוק כפי שלא אירע לאחר הפיגועים באלעד ובבני ברק.

[1] ג'וש בריינר, "בתחתית הרשימה של שיעור מחזיקי רישיון לנשק: יישובים ערביים וחרדיים".

הארץ, 30 בינואר 2023,

<https://www.haaretz.co.il/news/education/2023-01-30/ty-article/.premium/00000185-fe4b-ddb9-a9dd-ffdf92b20000>

[2] שם.